

Erfgoedroute

De Keuze van de Keyser

Berendrecht
Zandvliet
Lillo

De Keuze van De Keyser...

In het jaar 1813 groeide in Zandvliet een klein jongetje op tot een gevierd kunstschilder en was kind aan huis bij vele Europese hoven. Hij werd niet alleen één van de meest bekende schilders van zijn tijd, maar ook de directeur van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Antwerpen.

Vandaag kennen mensen vooral de straat die naar hem vernoemd werd: De Keyserlei.

Deze erfgoedroute neemt u mee door het Zandvliet en Berendrecht van Nicasius De Keyser, op zoek naar sporen en stille getuigen van het leven van deze vergeten schilder.

Praktische informatie

“De keuze van De Keyser” is een wandel- of fietsroute doorheen Zandvliet en Berendrecht en is ongeveer 9 kilometer lang.

Ze speurt naar stille getuigen in het landschap die meer kunnen vertellen over de kunstschilder Nicasius De Keyser en de periode waarin hij opgroeide.

Volg de route aan de hand van de teksten en de kaart achteraan.

Het vertrek- en eindpunt van de route is sporthal De Polder te Berendrecht.

Deze route is vlot bereikbaar. Sommige delen van het traject kunnen echter modderig zijn bij aanhoudend regenweer. Deze stukken zijn evenwel in afstand beperkt.

Meer info?

Vrijtijdscentrum De Schelde
Antwerpsebaan 140
2040 Berendrecht
tel: 03 289.28.13
e-mail: vrijtijdscentrumdeschelde@stad.antwerpen.be

Een nietsvermoedend landschap...

We starten onze wandeling op de grens tussen Berendrecht en Zandvliet, aan sporthal De Polder. Al gauw bevinden we ons tussen akkergebied en weiland, wat helemaal niet zo verwonderlijk is. De Antwerpse polders zijn altijd al een belangrijk landbouwgebied geweest. Ook Nicasius De Keyser groeide als klein jongetje op als boerenzoon. Hij hoedde de kudde schapen en werkte mee op de ouderlijke boerderij.

Net zoals u hier tussen de weilanden niet meteen zou denken dat hier verderop een wereldhaven ligt, vermoedde niemand dat het kleine jongetje later een wereldberoemd kunstschilder zou worden.

We begeven ons naar de rijweg en steken deze over ter hoogte van het Suikervoetpad, waar we inslaan. Op het einde van het Suikervoetpad, slaan we rechts de Zandvlietse Dorpstraat in.

Steden en dorpen...

Toch zien we dat ook in de dorpen Berendrecht en Zandvliet de negentiende eeuw de eeuw bij uitstek is van de burgerij. De bevolking groeit steeds meer aan en de stad deint steeds meer uit. De Schelde wordt opnieuw geopend en de haven begint zich steeds meer uit te breiden. De stedelijkheid begon aan een opmars en ook Berendrecht en Zandvliet ontsnapten niet aan deze evolutie.

Hoewel Berendrecht en Zandvliet hun landelijk karakter voornamelijk behielden, zag je toch hier en daar nieuwe bouwstijlen opduiken en het landschap veranderen.

De mobiliteit steeg en rijke Antwerpenaren zochten rust op het platteland. Als echte toeristen trokken ze er naartoe of bouwden er lusthoven en buitenverblijven om te ontsnappen aan de drukke stad.

We volgen de Zandvlietse Dorpstraat tot het kruispunt met de Antwerpsebaan, die we links inslaan. We blijven de Antwerpsebaan volgen, tot we links Achter 't Hof kunnen inslaan.

Een stukje paradijs in Zandvliet

Eén van die stedelingen die de drukte van de stad ontvluchtte, was de heer Kums. Deze Antwerps zeilfabrikant liet in 1887 een ‘Hof’ bouwen te midden van het groen. Dit ‘Hof Kums – Van der Elst’ is een landgoed omringd met een gracht, met in het midden een eclectische woning. Het bestaande landhuis werd voorzien van een toren en glazen koepels. Het werd een frivool geheel, met zijtrapgeveltjes, houten erkers en zelfs een wintertuin.

De kunstzinnige aanpak was niet verwonderlijk: Edward Kums was immers een groot kunstliefhebber en bezat werken van o.a. Goya, Frans Hals, Rembrandt en Rubens. Hij was eveneens ereconsul van de graaf van Saksen Coburg Gotha. Lang zou hij echter niet kunnen genieten van zijn stukje paradijs in Zandvliet: hij kwam te overlijden in 1891.

De toren werd in de twintigste eeuw verlaagd door de Duitsers, maar zelfs vandaag nog kan u het zich gemakkelijk inbeelden hoe u in de polder van de negentiende eeuw niet naast het ‘Hof’ kon kijken.

Wij volgend Achter 't Hof en draaien links de Conterscherp in. Op het einde van deze straat, bereiken we het kruispunt met de De Keyserhoeve, die we rechts inslaan.

Twee straten en een stoet...

Ondertussen bereiken we het centrum van Zandvliet. Net zoals we in Antwerpen de De Keyserlei vinden, heeft Nicasius De Keyser ook hier postuum een straat gekregen: De Keyserhoeve.

De voormalige gemeente Zandvliet was zich immers heel goed bewust van het succes van haar polderzoon en wanneer Nicasius De Keyser in 1887 overleed, sloeg dit nieuws in als een bom.

De begrafenisplechtigheid werd in Antwerpen gehouden, waarna de stoet richting Zandvliet kon vertrekken. Getuigenissen vertellen ons hoe de lange stoet statig door de straten trok onder grote belangstelling, met de kerk van Zandvliet als eindpunt.

Iets meer dan een maand later werd het mooiste deel van de toenmalige Putsestraat herdoopt tot de 'De Keyserstraat'.

We blijven de De Keyserhoeve volgen tot aan
de Sint-Gertrudiskerk te Zandvliet.

Opnieuw thuisgekomen...

De Sint-Gertrudiskerk te Zandvliet is ongetwijfeld de plek waar we vandaag de meeste sporen van Nicasius De Keyser kunnen terugvinden.

De kerk duikt regelmatig op in het verhaal van Nicasius De Keyser. In de gemeente Zandvliet werd de carrière van Nicasius van dichtbij en met heel wat fierheid gevolgd. Men was zelfs zo fier dat men in 1837 besloot hun polderzoon bij zijn eerstvolgende bezoek aan het thuisfront feestelijk te ontvangen.

Bij dit geestdriftige ontvangst belooft de kunstschilder aan de pastoor een schilderij te zullen maken voor de kerk. Maar Nicasius wordt al snel weer opgeslokt door het drukke leven van een kunstschilder en reist Europa rond. Zandvliet zal tot 1863, bij de begrafenis van de moeder van Nicasius, moeten wachten voor ze 'Kruisafdoening' (ook wel 'Christus in het Graf' genoemd) te zien krijgt. Ook vandaag kan u dit schilderij nog bewonderen aan het zijaltaar van de kerk.

Het kleine kerkhof rond de Sint-Gertrudiskerk is eveneens de laatste rustplaats van de kunstschilder. Het grote, stenen graf aan de achterzijde van de kerk is omgeven met coniferen. De echtgenote en de kinderen van de schilder werden bijgezet in hetzelfde graf.

We volgen nog even de De Keyserhoeve tot
aan de kruising met de Zoutedijk.

De verdwenen hoeve...

Iets verderop, aan de Zuidhavendijk, stond de oorspronkelijke hoeve die later de naam “De Keyserhoeve” zou krijgen. Het was het geboortehuis van de schilder en een hoeve zoals er zovelen waren in de wijde omgeving.

Later zou de hoeve zelf door Maria, de dochter van de schilder, omgebouwd worden tot een tehuis en vakantieoord voor zwakke kinderen.

Helaas vinden we vandaag geen sporen meer terug van de plek waar de jonge schilder opgroeide. De hoeve zelf werd immers gesloopt in de jaren '70 van de twintigste eeuw. Tot op vandaag wordt deze ingreep nog steeds met ongeloof en woede onthaald door de inwoners van Zandvliet.

“Want”, zo stelde journalist Staf De Lie indertijd, “laat ons dan ook het geboortehuis van Rubens of Jordaens afbreken. Want vergis je niet: De Keyser was een even groot kunstenaar!”

We slaan links de Zoutedijk in en volgen het fietspad tot aan de kruising met de Derdeweg, waar we rechts afslaan en het Jaagpad naast het kanaal naar links op gaan.

De herdersjongen en de wereld...

Dit landschap wordt vandaag gedomineerd door onze wereldhaven, in al z'n drukte en hightech. Maar de overlevering leert ons dat ook de jonge Nicasius vaak terug te vinden was bij het water.

Op de flanken van de polderdijken liet de herdersjongen zijn kudde schapen grazen, terwijl hij naar de schepen keek die statig voorbij vaarden. Het waren diezelfde schepen die hij schetste, op papier of gewoon in het zand, en uiteindelijk de ontdekking van zijn talent betekenden.

Jozef Jacops - een kunstschilder uit Antwerpen die enkele dagen logeerde bij zijn oom, de pastoor van Zandvliet - merkte de schetsen op en was meteen overtuigd van het talent van de jongen. Hij nam de jonge Nicasius onder zijn vleugels en later zelfs mee naar Antwerpen, waar Nicasius leerling werd aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Antwerpen.

Nicasius, de polderzoon uit Zandvliet, was aan zijn grote reis begonnen. Een reis die hem niet alleen naar Antwerpen zou voeren, maar zowat door gans Europa.

We volgen het fietspad naast het kanaal tot we links de Sint-Jan Baptiststraat kunnen inslaan. Deze straat volgen we rechtdoor richting de kerk van Berendrecht.

De wereld staat niet stil...

In 1834 bestelt een Antwerps koopman, Jan Cassiers, een schilderij bij Nicasius De Keyser voor de kerk van Manchester. Nicasius creëert een magistraal werk van 30 voet lang en 20 voet hoog.

Het kunstwerk kent heel veel bijval en Nicasius breekt niet alleen in eigen land, maar ook internationaal door. Hij liet zich ontvangen aan heel wat Europese en Russische hoven waar hij staats- en edellieden portretteerde.

Kwatongen beweren dat hij steeds vaker zijn naam verfranste tot “Nicaise”, wat hem niet altijd door iedereen in dank werd afgenomen.

In 1855 wordt Nicasius De Keyser de nieuwe directeur van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Antwerpen, een positie die hij zou bekleden tot enkele jaren voor zijn dood.

De polderzoon werd een stedeling en wereldburger.

Aan de kerk van Berendrecht slaan we links de Dorpstraat in, die we de hele lengte van de straat blijven volgen.

...en de Polder volgde.

Ook het leven in Berendrecht en Zandvliet veranderde stilaan. Meer mensen betekende meer huizen en meer voorzieningen.

Berendrecht kreeg een nieuw en groter gemeentehuis (Dorpstraat nr. 3) om te voldoen aan de nieuwe noden van de groeiende bevolking. Het dorpszicht veranderde en je zag steeds meer moderne dorpswoningen, vaak met typische afgeijnde voortuintjes en ijzeren hekken (Dorpstraat nrs. 15, 17, 42, 44).

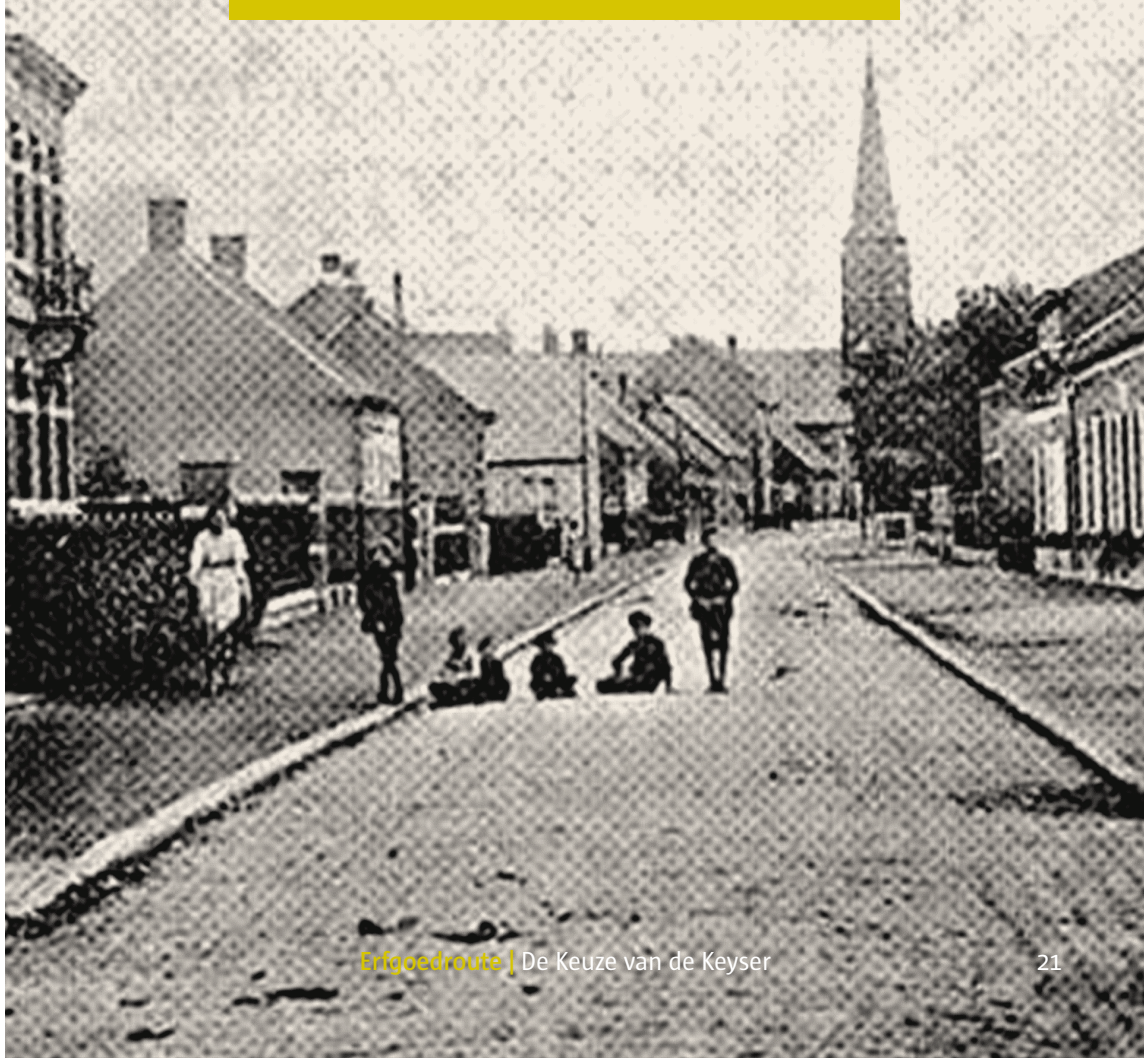
Pas bij zijn dood zou de kunstschilder voorgoed terugkeren naar zijn polderdorp, maar het polderlandschap waarin hij was opgegroeid zou aan een gigantische metamorfose beginnen. Een transformatie die tot een flink eind van de twintigste eeuw zou voortduren en vandaag overal aanwezig is aan de horizon.

De polder van Nicasius is, net zoals de schilder, niet meer. Tenzij u weet waar te kijken. Stille getuigen die het verhaal van de polderjongen die kunstschilder werd, nog steeds vertellen. Getuigen in een landschap dat drastisch veranderde.

Aan het einde van de Dorpstraat slaan we
rechts de Zandweg in, die ons opnieuw aan
ons vertrekpunt brengt.

Colofon

Verantwoordelijke uitgever:

Jan Smets, Antwerpsebaan 140, 2040 Berendrecht

Wettelijk depotnummer:

D/2013/0306/145

Teksten en fotografie:

Bart Verdeyen

